

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تئوری و مسائل تجارت بین الملل

تألیف:

دکتر ابوالفضل شاه آبادی

استاد اقتصاد دانشگاه الزهراء

دکتر رقیه پوران

دکتر مهدی جعفری

سرشناسه	: شاه آبادی، ابوالفضل، ۱۳۴۷.
عنوان و پدیدآور	: تنوری و مسائل تجارت بین الملل/تالیف: ابوالفضل شاه آبادی، رقیه پوران، مهدی جعفری.
مشخصات نشر	: تهران: نور علم.
مشخصات ظاهری	: ۴۲۲ ص: جدول، نمودار، مصور.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۱۶۹-۵۸۴-۱
وضعیت فهرست نویسی	: براساس اطلاعات فیبا (فهرست نویسی پیش از انتشار).
یادداشت	: پوران، رقیه، ۱۳۶۲، مولف.
یادداشت	: جعفری، مهدی، ۱۳۶۳، مولف.
موضوع	: اقتصاد بین الملل.
موضوع	: تجارت بین الملل.
شناسه افزوده	: راسخی، سعید، ۱۳۴۷، ویراستار علمی.
رده بندی کنگره	: ۹۱۳۷۹ / ش۲ / HF
رده بندی دیویی	: ۳۸۲/۱

نشر نور علم و پخش قلم سینا: تهران انقلاب خ ۱۲ فروردین پلاک ۲۹۰ تلفن ۶۶۴۰۵۸۸۰ و ۶۶۹۵۷۰۲۱
 فروشگاه: خ ۱۲ فروردین- پلاک ۲۹۰ - کتاب چرتکه و نور علم - ۰۹۱۲۳۰۷۹۸۴۹ - ۶۶۱۷۴۹۱۰
 وب سایت <https://www.modiranketab.ir> بچ اینستاگرام - @modiranketab

تنوری و مسائل تجارت بین الملل

تالیف: دکتر ابوالفضل شاه آبادی، دکتر رقیه پوران، دکتر مهدی جعفری

ویراستار علمی: دکتر سعید راسخی

ناشر: نور علم

شمارگان: ۵۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۶۹-۵۸۴-۱

نوبت چاپ: اول ۱۴۰۲

چاپ و صحافی: سورنا

قیمت: ۲۹۰۰۰۰ تومان

در صورت عدم دسترسی از طریق تماس با ۰۹۱۲۳۳۳۴۲۲۹ کتابها ارسال می شود.

فهرست مطالب

مقدمه.....	۱
------------	---

بخش اول

فصل اول: نظریات کلاسیک تجارت بین الملل

۱-۱- نظریه مزیت مطلق آدام اسمیت.....	۶
۲-۱- نظریه مزیت نسبی (هزینه‌های نسبی) ریکاردو.....	۷
۳-۱- نظریه هزینه فرصت.....	۹
۱-۳-۱- اساس تجارت بین الملل و منافع آن در شرایط هزینه‌های ثابت.....	۱۰
۲-۳-۱- اساس تجارت بین الملل و منافع آن در شرایط هزینه‌های صعودی.....	۱۲
سوالات چهارگزینه‌ای.....	۱۵

فصل دوم: مقدمات نظریات نئوکلاسیک تجارت بین الملل

۱-۲- تعادل و مفاهیم مربوط به آن.....	۳۱
۱-۱-۲- تجزیه و تحلیل تعادل جزئی.....	۳۱
۲-۱-۲- منحنی پیشنهاد یک کشور.....	۳۳
۳-۱-۲- تجزیه و تحلیل تعادل عمومی.....	۳۴
۴-۱-۲- رابطه مبادله.....	۳۵
۵-۱-۲- حساسیت منحنی پیشنهاد تجارت، تقاضای واردات و عرضه صادرات.....	۳۶
۶-۱-۲- تعادل چندگانه و شرط پایداری تعادل.....	۳۹
۲-۲- منحنی امکانات تولید و عوامل تعیین کننده آن.....	۴۰

- ۲-۲-۱- بازده نسبت به مقیاس تولید ۴۱
- ۲-۲-۲- شدت کاربرد عوامل تولید ۴۲
- ۲-۲-۳- وفور نسبی عوامل تولید (موجودی عوامل تولید) ۴۵
- ۲-۳- پدیده تقاضای معکوس (برگشت تقاضا) ۴۷
- سوالات چهار گزینه‌ای ۴۹

فصل سوم: نظریات نئوکلاسیک در تجارت بین‌الملل ۶۵

- ۳-۱- الگوی ساده تجارت ۶۵
- اهمیت بی‌اهمیت بودن (اهمیت کوچک بودن) ۶۷
- ۳-۲- نظریه معمول تجارت بین‌الملل ۶۷
- ۳-۲-۱- حالت کشور کوچک تحت هزینه‌های فرصت فزاینده ۷۰
- ۳-۲-۲- تجارت براساس تفاوت در سلیقه‌ها ۷۲
- ۳-۳- نظریه هکشر-اوهلین ۷۳
- ۳-۳-۱- قضیه هکشر-اوهلین (H-O) ۷۴
- ۳-۳-۳- چهارچوب تعادل عمومی در نظریه هکشر-اوهلین ۷۷
- سوالات چهار گزینه‌ای ۷۹

فصل چهارم: آزمون‌های تجربی و نظریات تکمیلی تجارت بین‌الملل

- ۴-۱- آزمون‌های تجربی نظریات تجارت بین‌الملل ۹۷
- ۴-۱-۱- الگوی ریکاردویی ۹۷
- ۴-۱-۲- الگوی هکشر-اوهلین ۹۷
- ۴-۲- نظریات تکمیلی تجارت ۱۰۱
- تجارت براساس صرفه‌جویی‌های مقیاس ۱۰۱
- تجارت محصولات همگن متمایز ۱۰۲
- ۴-۳- تجارت براساس الگوهای شکاف فناوری و عمر محصول ۱۰۴
- ۴-۳-۱- الگوی شکاف فناوری (تئوری پیشرفت فناوری) ۱۰۴
- ۴-۳-۲- الگوی دوران عمر محصول (مدل سیکل تولید در تجارت) ۱۰۵

۴-۴-.....	هزینه‌های حمل و نقل و کالاهای غیر تجاری	۱۰۷
۱۱۰.....	سوالات چهارگزینه‌ای	

فصل پنجم: رشد اقتصادی و تجارت بین‌الملل

۱-۵-.....	رشد عوامل تولید	۱۲۳
۱-۱-۵-.....	قضیه ریبرزینسکی	۱۲۵
۲-۵-.....	پیشرفت فنی	۱۲۶
۱-۲-۵-.....	پیشرفت فنی خنثی	۱۲۷
۲-۲-۵-.....	پیشرفت فنی کار اندوز	۱۲۷
۳-۲-۵-.....	پیشرفت فنی سرمایه‌اندوز	۱۲۷
۳-۵-.....	اثر رشد عوامل تولید (پیشرفت فنی) بر تجارت	۱۲۹
۱-۳-۵-.....	رشد و تجارت (حالت کشور کوچک)	۱۲۹
۱-۱-۳-۵-.....	اثر رشد تولید بر تجارت	۱۲۹
۲-۱-۳-۵-.....	اثر رشد مصرف بر تجارت	۱۳۵
۳-۱-۳-۵-.....	اثر خالص رشد بر تجارت	۱۳۸
۴-۵-.....	رشد عوامل تولید، تجارت، رفاه (کشور کوچک)	۱۴۰
۵-۵-.....	رشد، رابطه مبادله و رفاه کشور بزرگ	۱۴۲
۶-۵-.....	رشد فلاکت بار	۱۴۳
۷-۵-.....	تغییرات سلیقه	۱۴۷
۸-۵-.....	رشد، تغییر در سلیقه‌ها و تجارت در دو کشور	۱۴۸
۱-۸-۵-.....	رشد و تجارت در دو کشور	۱۴۸
۲-۸-۵-.....	تغییر در سلیقه‌ها و تجارت در دو کشور	۱۵۰
۱۵۲.....	سوالات چهارگزینه‌ای	

فصل ششم: سیاست بازرگانی

۱-۶-.....	تعرفه	۱۷۱
-----------	-------	-----

- ۱-۱-۶ سیستم‌های طبقه‌بندی تعرفه‌های گمرکی ۱۷۲
- ۱-۱-۶-۲- آثار اقتصادی تعرفه گمرکی بر تجارت- کشور کوچک (تعادل جزئی) ۱۷۴
- ۱-۱-۶-۳- اثر تعرفه بر اضافه رفاه مصرف‌کننده-حالت کشور کوچک ۱۷۶
- ۱-۱-۶-۴- هزینه‌ها و منافع ناشی از وضع تعرفه ۱۷۸
- ۱-۱-۶-۵- اثرات اقتصادی تعرفه گمرکی بر تجارت- کشور بزرگ (تعادل جزئی) ۱۷۹
- ۱-۱-۶-۶- اثرات اقتصادی تعرفه گمرکی بر تجارت- کشور کوچک (تعادل کلی) ۱۸۱
- ۱-۱-۶-۷- قضیه استالیر-ساموئلسون ۱۸۲
- ۱-۱-۶-۸- اثرات اقتصادی تعرفه گمرکی بر تجارت- کشور بزرگ (تعادل کلی) ۱۸۴
- ۱-۱-۶-۹- تفسیر نموداری آثار وضع تعرفه در کشور بزرگ ۱۸۴
- ۱-۱-۶-۱۰- آثار وضع تعرفه در کشور بزرگ- تجزیه و تحلیل تعادل عمومی ۱۸۶
- ۱-۱-۶-۲- تعرفه بهینه و تلافی (تعرفه‌ای) ۱۸۷
- ۱-۱-۶-۱-۲- تفسیر نموداری تعرفه بهینه و تلافی ۱۸۸
- ۱-۱-۶-۳- دلایل مختلف حمایت و وضع تعرفه ۱۹۰
- ۱-۱-۶-۱-۳- بهبودی نرخ مبادله ۱۹۰
- ۱-۱-۶-۲-۳- نظریه حمایت از صنایع نوپا ۱۹۱
- ۱-۱-۶-۳-۳- بحث ضد دامپینگ ۱۹۲
- ۱-۱-۶-۴-۳- نظریات سفسطه‌آمیز در مورد حمایت ۱۹۳
- ۱-۱-۶-۴-۴- نرخ تعرفه حمایتی موثر ۱۹۴
- ۱-۱-۶-۵- محدودیت‌های غیر تعرفه‌ای ۱۹۷
- ۱-۱-۶-۱-۵- انواع سهمیه‌های وارداتی ۱۹۷
- ۱-۱-۶-۲-۵- اثرات اقتصادی سهمیه وارداتی ۱۹۸
- ۱-۱-۶-۳-۵- مقایسه آثار سهمیه‌بندی واردات و تعرفه گمرکی ۲۰۰
- ۱-۱-۶-۶- سیاست‌های صادراتی ۲۰۱
- ۱-۱-۶-۱-۶- یارانه صادرات ۲۰۱
- ۱-۱-۶-۲-۶- هزینه‌های سوبسید (یارانه) صادرات ۲۰۱

۲۰۱	۶-۳- اثر اقتصادی یارانه بر صادرات
۲۰۲	۶-۴- محدودیتهای صادراتی
۲۰۳	۶-۷- اثرات اقتصادی تعرفه و سهمیه وارداتی و مقایسه آنها در حالت انحصار کامل
۲۰۳	۶-۷-۱- تجارت تحت انحصار کامل بدون تعرفه
۲۰۴	۶-۷-۲- تجارت تحت انحصار کامل با تعرفه گمرکی
۲۰۵	۶-۷-۳- تجارت تحت انحصار کامل با سهمیه وارداتی
۲۰۶	۶-۷-۴- مقایسه تعرفه گمرکی و سهمیه در حالت انحصار کامل
۲۰۸	سوالات چهارگزینه‌ای

فصل هفتم: هم‌پیوندی‌های اقتصادی و اتحادیه گمرکی

۲۲۹	۷-۱- انواع همکاری‌های تجاری و اقتصادی
۲۲۹	۷-۱-۱- موافقت‌نامه (کلوپ) ترجیحی تجارت
۲۳۰	۷-۱-۲- ناحیه تجارت آزاد
۲۳۰	۷-۱-۳- اتحادیه‌های گمرکی
۲۳۰	۷-۱-۴- بازار مشترک
۲۳۱	۷-۱-۵- اتحادیه اقتصادی
۲۳۱	۷-۲- آثار اتحادیه‌های گمرکی
۲۳۱	۷-۲-۱- آثار ایستا
۲۳۴	۷-۲-۲- آثار پویا
۲۳۵	۷-۳- مشکلات یکپارچگی اقتصادی در کشورهای در حال توسعه
۲۳۷	سوالات چهارگزینه‌ای

فصل هشتم: تجارت بین‌الملل و توسعه اقتصادی

۲۴۸	۸-۱- نظریه تجارت و توسعه اقتصادی (نظریه سنتی تجارت)
۲۴۹	۸-۲- انواع روابط مبادله
۲۴۹	۸-۲-۱- رابطه مبادله کالایی (تهاتری خالص) (N)
۲۴۹	۸-۲-۲- رابطه مبادله درآمدی (I)

۲۴۹	۸-۲-۳- رابطه مبادله ساده عوامل تولید (S)
۲۵۰	۸-۲-۴- رابطه مبادله دوجانبه (D)
۲۵۰	۸-۳- جایگزینی واردات در مقابل توسعه صادرات
۲۵۱	۸-۳-۱- الف- مزایای صنعتی شدن از طریق جایگزینی واردات
۲۵۲	۸-۳-۱- ب- معایب صنعتی شدن از طریق جایگزینی واردات
۲۵۳	۸-۳-۲- الف- منافع صنعتی شدن از طریق توسعه صادرات
۲۵۳	۸-۳-۲- ب- معایب صنعتی شدن از طریق توسعه صادرات
۲۵۴	۸-۴- دلایل بدتر شدن نرخ مبادله تجاری کشورهای در حال توسعه
۲۵۶	۸-۵- عدم ثبات قیمت صادراتی
۲۵۸	۸-۶- موافقت‌نامه‌های بین‌المللی کالا
۲۵۹	۸-۶-۱- ذخایر انکابی
۲۵۹	۸-۶-۲- کنترل صادرات
۲۵۹	۸-۷- قراردادهای تضمینی خرید
۲۶۰	سؤالات چهارگزینه‌ای

فصل نهم: مباحث جاری در تجارت بین‌الملل

۲۷۱	۹-۱- گردش بین‌المللی سرمایه
۲۷۲	۹-۱-۱- انگیزه‌ها و علل گردش سرمایه بین‌المللی
۲۷۴	۹-۱-۲- آثار رفاهی گردش سرمایه بین‌المللی
۲۷۵	۹-۲- شرکت‌های چندملیتی
۲۷۶	۹-۳- مهاجرت بین‌المللی نیروی کار
۲۸۰	سؤالات چهارگزینه‌ای

بخش دوم: پاسخ سوالات چهارگزینه‌ای

۲۹۱	پاسخ تشریحی سوالات فصل اول
۳۰۵	پاسخ تشریحی سوالات فصل دوم

۳۲۳	پاسخ تشریحی سوالات فصل سوم
۳۳۵	پاسخ تشریحی سوالات فصل چهارم
۳۴۷	پاسخ تشریحی سوالات فصل پنجم
۳۶۹	پاسخ تشریحی سوالات فصل ششم
۳۸۳	پاسخ تشریحی سوالات فصل هفتم
۳۹۱	پاسخ تشریحی سوالات فصل هشتم
۴۰۱	پاسخ تشریحی سوالات فصل نهم

www.ketab.ir

اقتصاد بین‌الملل در مورد وابستگی متقابل میان کشورها بحث می‌کند و به بررسی جریان کالاها و خدمات و پرداخت‌های یک کشور با سایر کشورهای جهان، سیاست‌هایی که این جریان را تنظیم و هدایت می‌کنند و اثر این سیاست‌ها بر رفاه کشورها بحث می‌کند. موضوعات مورد بحث در اقتصاد بین‌الملل عبارتند از؛ نظریه محض تجارت بین‌الملل، نظریه سیاست بازرگانی، بازارهای ارز خارجی و ترازپرداخت‌ها و تعدیل ترازپرداخت‌ها. نظریه سیاست بازرگانی یا حمایت‌گرایی، دلایل و آثار محدودیت‌ها و موانع تجاری را بررسی می‌کند. بازارهای ارز خارجی، فضایی مناسب برای مبادله پول ملی یک کشور با پول کشورهای دیگر فراهم می‌کند و تراز پرداخت‌ها، کل دریافت‌های یک کشور از بقیه جهان و کل پرداخت‌های یک کشور به سایر کشورهای جهان را اندازه‌گیری می‌کند و سرانجام، تعدیل ترازپرداخت‌ها و مکانیزم تصحیح عدم تعادل ترازپرداخت‌ها به نظام‌های مختلف پولی بین‌المللی و تأثیر آن بر رفاه کشورها می‌پردازد.

تقسیم‌بندی دیگر اقتصاد بین‌الملل از دیدگاه خرد و کلان است. نظریه محض تجارت بین‌الملل و نظریه سیاست بازرگانی که ابعاد خرد اقتصاد بین‌الملل را تشکیل می‌دهند، با کشورها مانند اشخاص و واحدهای منفرد رفتار می‌کنند و با قیمت‌های نسبی مواجه هستند. این بعد از اقتصاد بین‌الملل همان است که عموماً «تجارت بین‌الملل» نام دارد. از بعد کلان، موضوعاتی چون ترازپرداخت‌ها و سیاست‌های تعدیل تراز پرداخت‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد و با شاخص عمومی قیمت‌ها سر و کار دارد. این بخش از اقتصاد بین‌الملل نیز تحت عنوان «مالیه بین‌الملل» مطرح است. امروزه تجارت بین‌الملل از مرز مبادله کالاها و خدمات گذشته است. صادرات و واردات مفهوم گسترده‌تری یافته است. سرمایه‌گذاری‌های مستقیم خارجی و شرکت‌های چندملیتی مرزهای تولید را شکسته و خطوط تولید را نیز به ماورای مرزها صادر کرده‌اند و کشورها فقط واردکننده کالاها و خدمات نهایی و واسطه نیستند، بلکه قادر به واردات خطوط تولید کالاهای خارجی و مدیریت ناظر بر این تولیدات هستند. تشکیل بلوک‌واره‌های تجاری و سازمان‌های بین‌المللی همگی در جهت پیشروی به سمت اقتصاد واحد جهانی است، جایی که منافع جمعی کشورها فدای منفعت‌طلبی گروه خاصی نشود.

از بعد آموزشی، تجربه تدریس در زمینه اقتصاد بین‌الملل و مقایسه منابع و کتب دانشگاهی موجود در زمینه مالیه و تجارت بین‌الملل نیاز به تهیه کتابهایی را ایجاد می‌کند که در عین داشتن حجم مناسب، پوشش‌دهنده کلیه تئوری‌های معمول اقتصاد بین‌الملل با بیان ساده‌تر باشد و بتواند با طرح مسائل از ابعاد مختلف، ذهن دانشجو را در فهم بهتر

مباحث فعال نماید. در این راستا از دو سال قبل کار تألیف و تدوین مجموعه حاضر با عنوان «تئوری و مسائل اقتصاد بین‌الملل» در دو بخش جداگانه، تجارت بین‌الملل و مالیه بین‌الملل آغاز شد و در مرحله اول، «بخش I: تجارت بین‌الملل» مشتمل بر کلیه تئوری‌های رایج بین‌الملل به انضمام پرسش‌های چهارگزینه‌ای هر مبحث در قالب نسخه اولیه، تألیف و تدوین گردید و به صورت حاضر، به کلیه اساتید و دانشجویان جامعه علمی کشور تقدیم می‌گردد. کتاب حاضر متشکل از دو بخش است. بخش اول، تئوری و مسائل تجارت بین‌الملل در نه فصل تدوین شده است و بخش دوم، پاسخ تشریحی به سوالات چهارگزینه‌ای را در بر می‌گیرد. در تکمیل مجموعه حاضر، «بخش II: مالیه بین‌الملل» نیز با همین رویه در حال آماده‌سازی برای چاپ در آینده‌ای نزدیک است.

در ادامه از زحمات صمیمانه دوستان دیگری که به اشکال مختلف در این مجموعه ما را یاری نمودند تشکر و قدردانی می‌نمائیم. در رأس این افراد، خانم صفیه پورمتقی قرار دارند که زحمت تهیه مطالب اولیه برخی از فصول را به عهده داشتند برای ایشان آرزوی توفیق در عرصه‌های علمی داریم. همچنین آقای علیرضا حیدرآبادی که زحمت تایپ و صفحه‌آرایی این کتاب را به عهده داشتند، کمال تشکر را داریم.

لازم به ذکر است نویسندگان، مجموعه حاضر را خالی از ایراد ندانسته و از نظرات اساتید، صاحب‌نظران و دانشجویان گرامی با نهایت تشکر استقبال می‌نمایند. خواهشمند است نظرات و پیشنهادات خودتان را به آدرس الکترونیک هریک از نویسندگان، ارسال نمائید.

و من الله توفیق

دکتر ابوالفضل شاه‌آبادی، دانشیار دانشگاه بوعلی‌سینا

shahabadia@gmail.com

رقیه پوران و مهدی جعفری، مدرسین دانشگاه

pouran.roghaYe@gmail.com

mahdi.jfr@gmail.com